

1. Мифы народов мира: Энциклопедия: В 2 т. / Под ред. С. А. Токарева. – Москва: Советская энциклопедия, 1991. – Т. 1; 1992. – Т. 2.
2. На ріках Вавилонських. З найдавнішої літератури Шумери, Вавилону, Палестини / Упоряд. М. Н. Москаленко. – Київ: Дніпро, 1991.
3. Я открою тебе сокровенное слово // Литература Вавилонии и Ассирии. – Москва, 1981.

SUMMARY

Iryna Vovk

The mythological world of ancient Sumer. “Old” and “new” gods of Sumerian and Akkadian mythology

The mythological world of ancient Sumer (which was later called “the kingdom of Sumer and Akkad”), ancient Babylonia covers the period of 1,5 thousand years and is hypothetically divided into “antediluvian” and “postdiluvian” periods. These periods are connected with the construction of channels and taming of Euphrates (the last quarter of the 4th millennium B.C.) as well as with the development of state shaping processes. At first, it was the first dynasty of Uruk, the rulers of which became the gods of “antediluvian” list and then the state of Sargonids, the rulers of which were considered to be “postdiluvian”. And finally, the kings of the city of Ur (the 21st c. B.C.) introduced into the mythology the topic of cosmogonical war when the gods of old Babylonian period were replaced by the gods of post-Babylonian period headed by Marduk.

Key words: Sumerian and Akkadian mythology, the kingdom of Sumer and Akkad, the state of Sargonids, the list of gods “A” from Fara, the characters of Uruk cycle, cosmogonical myths: “antediluvian”, “postdiluvian”, god Marduk - “Sun-Son”.

Тетяна Гошціцька,

**молодший науковий співробітник відділу історичної етнології
Інституту народознавства НАН України.**

ПРО ВІРУВАННЯ В «ДОМОВИКА» В УКРАЇНЦІВ (на основі польових матеріалів, зібраних на бойківсько-підгір'янському пограниччі)

Важливу частину як демонологічних вірувань українці, в так і уявлень, пов'язаних із житлом, становлять вірування в «домовика», або «домашнього духа», чи, як його називали на досліджуваних теренах, – «годованця», «хованця». Ці уявлення характеризуються значною стійкістю, однотипністю та стабільністю. У статті послідовно розглянуто локальні назви «домовика», його личину, локалізацію, способи набуття та способи позбавитись від нього, функції та своєрідні правила поведінки з демоном. Дослідження вірувань, пов'язаних із цим демоном, є особливо цікавими з огляду прояви в них культу предків, що відкриває перспективи пролити світло на певні невирішені питання з будівельної обрядовості.

Ключові слова: традиційна культура, духовна культура, обряд, демонологія.

Надзвичайно важливу частину духовної культури українців становить нижча міфологія, або демонологія – сукупність уявлень про духів, демонів, різні уособлення «нечистої», потойбічної сили, її вплив на явища природи та життя

людини [36, с. 144]. В народознавчій літературі цій надзвичайно колоритній сторінці міфологічних уявлень українців приділялося значну увагу. Зокрема, свої праці та окремі розвідки їй присвятили вчені Володимир Гнатюк [6], Антін Онищук [41], Іван Франко [42], з-поміж наших сучасників — Володимир Галайчук [3, 4, 5], Людмила Виноградова [2].

Предметом нашого розгляду буде комплекс уявлень та вірувань, пов'язаних із «домашнім духом» – домовиком, персонаж якого згадується у демоніміконах всіх східних слов'ян [6, с. 103], зокрема і в українському. Навіть у наш час продовжуємо фіксувати добре збережений пласт вірувань і уявлень, усних народних сюжетів, стереотипів поведінки [36, с. 145], пов'язаних із цим персонажем, детальніший розгляд яких, імовірно, допоможе пролити світло на частину обрядів і звичаїв, пов'язаних зі зведенням житла.

Метою пропонованої статті є висвітлення вірувань, пов'язаних із віруваннями в «домашнього духа», на таких малодосліджених теренах, як пограниччя Бойківщини та Підгір'я, яке проходить (зі сходу на захід) по лінії: Ясень, Липовиця, Луги, Спас, Вигода, Витвиця, Болахів, Розгірче, Нижня і Верхня Стинави, Орів, Тустановичі, Опака, Підбуж, Недільна, Сушниця, Стара Сіль та Лопушня, і становить значний інтерес для етнографів. Джерельну основу дослідження становлять польові матеріали, зібрані автором під час індивідуальних польових виїздів, здійснених у 2005–2009 рр., в ході яких явища духовної культури фіксувались із застосуванням методики неструктурованого інтерв'ю, за єдиною програмою-запитальником. Оскільки вони зберігаються в особистому архіві автора, то при покликаннях наводимо повний паспорт інформатора.

Насамперед потрібно зазначити, що домовик – це стабільно антропоморфний, зооморфний, аморфний персонаж, будь-які прояви його поведінки характеризують певні домінуючі мотиви [3, с. 569]. Дослідники не раз відзначали однотипність, стабільність та стійкість східнослов'янських повір'їв про домовика, які практично в одному й тому самому вигляді фіксуються в різних локальних традиціях [2, с. 142] і сходяться на тому, що генеалогічно духи тісно пов'язані з культом покійних предків. Відповідно уявлення про цю категорію демонів становлять один з найдавніших пластів традиційної духовної культури [4, с. 458]. Загалом виділяють шість типів домашніх духів:

- зооморфний домашній дух в образі ласки, який піклується про худобу [4, с. 459; 37, с. 121], часто її добирають під «масть» ласки [40, с. 27];
- духи, які живуть під хатою чи по-сусідству і можуть опікуватись господарством;
- зооморфний домашній дух в образі змії, так звана «домашня змія»;
- зооморфний домашній дух в образі kota;
- антропоморфний чоловічий персонаж, дух-опікун сім'ї, хати;
- дух-збагачувач, який прислужує людині, натомість вимагає віддати душу [4, с. 459].

На досліджуваних нами теренах найбільш поширеним є останній тип. Про домовика в личині kota, вужа чи людини були, на жаль, зафіксовані лише окремі, поодинокі згадки.

Насамперед варто зупинитись на назвах домовика, які побутують на бойківсько-підгір'янському пограниччі. Його називають: «домовик» [7], «чорт» [17], «диявол»

[32], в той час як далі на північний захід, вглиб Підгір'я, побутують – «годованець» [15], «хованець» [10].

Стосовно способу набуття⁴, то, згідно зі свідченнями опитаних нами інформаторів, домовика можна було собі «виховати» [3, с.568; 18; 20], купити з чимось [17] чи помираючий господар міг його передати комусь іншому [17; 21; 22; 23; 24]. Данило Лепкій в одній з своїх розвідок «Людови в?ровання про птахи » [39, с.108] подає цікаву інформацію з Дрогобиччини про те, що коли «когутові» – півневі мине 9 років, він стає чортом або «хованцем» і надалі опікується тим житлом, де народився і виріс. У наш час, на жаль, не вдалося зафіксувати щось подібне.

Розглянемо детальніше інші способи його появи. Домовика, згідно з уявленнями, можна було виховати зі «зноска» (першого яйця) чорної курки, яке потрібно було протягом 9-ти [18], 21-го дня [8] чи цілого Великого посту носити під пахвою. В останньому разі не можна було ні з ким розмовляти протягом цього періоду, а прийшовши до церкви на Великдень, дочекатись поки почнуть співати «Христос Воскрес!» і сказати: «І мій воскрес!», після чого він «вилупиться» [17]. Були і певні застереження, оскільки «в кожного не міг бути», «не міг бути в освяченому житлі» [11].

Застереження стосовно потреби точного дотримання ритуалу набуття домовика було зафіксовано нами на Бойківщині:

«Розказувала, що взяли чоловік з жінков, хтось їм порадив, якийсь ворожільник, що шоби носила дев'ять днів яйце під пахов по чорній курці і не винімала, навіть як спати і всьо. А потім поклади в скриньку і дев'ять днів в скриньці. А вона си забула, тоту скриньку відкрила скоріше. Ну і відтоді во, дуже шкоду робило всяку. Діти йшли домів, йшов дітвак: «Йой, мамо, пес лежить на тім, на присьбі». Вийшла – та пса нема ніякого, взяла його до хати. Дитина заслабла. Потому чоловік ішов десь до корчми і то кричит до неї шоб відкрила, вона каже: «Чого буду відкривати як Ти є коло мене?...». А він мов: «Чи ти здуріла, чи що тобі є? Та я тут!». Вона вийшла, мовит: «Та ти тепер був у ліжку, у тім постелі коло мене...». Шо вона потому зробилася та як беременна. Їй вирізали хіба кусень м'яса такий заросли шо не було дитини. А потім вони взяли та й поставили на граници шоби не йшло. І там йшло, їм надоїдало. А потім... взяли шо робити. Взяли місіонерів, таких священиків, я не знаю скільки... То певне монахи якісь були і ці монахи відправляли. І таке сонце гріло, таке сонце гріло, день ясний шо мож. Шось як вилетіло і таке як грім стрілив і воно впало. І хіба мазь біла. Нічого не било... Тоді вже її лишило і побудували собі хату вже там, на плечу...» [16].

І ще один сюжет:

«Та й був в нас еден такий сусід, носив дев'ять дні яйце під пахов, та й виховав си його. Виховав, але не вмів си обходити, а то сі ...[не розбірливо] шо буде богач, шо буде мати, а він йому буде помагати. А він помагав поки його не ...[не розбірливо]...Він так воював, шо він коня на під висадив, а дитину з колисков так цівкав, так шо ратунку не, так цівкав. А потому пішов гет той господар, пішов через ріку, через ліс і там 'го всунув в ту ріку і поплив. Втопився. Пішов з ним гет. Того шо то викликав, того ріжкатого...» [17].

На жаль, в цікавому для нас регіоні фіксуємо лише окремі згадки про важливість дотримання встановленого порядку при поводженні з домовиком, про те, що не достатньо було його отримати, потрібно було ще знати, як з ним поводитись, а не

такі розлогі оповіді, яка була наведена вище, які ще вдається записувати на Бойківщині. Наприклад, в с. Нижній Стинаві було зафіксовано сюжет про те, як чоловік хотів розбагатіти і 9 днів носив під пахвою зносок. По закінченні терміну «нечистий» вилупився і задушив чоловіка. Респондент це пояснював тим, що «не знають як користувати, багаті грамотні і знають як з тим обходитися» [17].

Наступним способом набуття демона була купівля. В с. Орові зафіксовано свідчення про те, як селянинові пропонували купити домовика безпосередньо на базарі: «як миш, гей би щура, нездале» [31]. Його також можна було «надбати», купивши разом із чимось, наприклад, з хатою, і надзвичайно важко було його позбутись – хіба що продати хату [8]. Зафіксовано свідчення про звертання в такому разі по допомогу до «непростих» людей:

«Він [домовик – прим. автора] остає сі. Хату продали, то мусів іти свіщенник. Воду світив і тоги. Якась родина сі лишее і тода родина його. Він іде за родинов. І він забирає сі туда хоть би ви не хотіли. Іде і всьо. Хіба такі є люди, такі чародії що викличут. Викличут так шо прийде і він плачит, пищит. В Крушельниці [сусіднє село – прим. автора] так було, розказуют і дуже тако... [не розбірливо]. І не мож з ним нічо було зробити. Приїхав такий з Зубриці чоловік і взев його. Приїхав там зять на поле, взели всадили його [домовика – прим. авт.] в льох, то він так кричав як тотя безрога. І вивіз. І сказав: «Рік би з родини ніхто на те поле не виходив». А син забувсі і зимою виїхав, а чорний кру зачав літати і він додму наперед фіри і прийшов. То не така легка справа його викотити» [12].

Як і в інших регіонах України, на досліджуваній території побутувало уявлення про те, що якщо господар помирав – повинен був передати комусь домовика [15]: «передавалосі з покоління в покоління» [24]. В.Галайчук влучно помітив, що володіння домовиком дещо нагадує володіння «знанням» у «непростих» людей. Вони не можуть померти доти, доки не передадуть це «знання» комусь іншому. Так само господар домовика повинен був передати його комусь:

«Богачі мали такі чорти шоби ніхто не вкрав... Так йому вело, а вмерити він не може, мусит його комусь передати. Ну якось, допустім, я вмираю, мені треба його комусь передати бо інакше я не вмру. Чи синову, чи доньці, чи кому чужому... [не розбірливо] баба і кажуть шо вона має його, того диявола, баба вже сто з чимось років, вже так-во зігнулась вдвоє і не годна вмерити, і то повідав мій дід. І баба ніяк не вмре. Нема кому передати. І прийшв би хтось до неї, а не йде...» [18].

Або можна було передати з чимось:

«Тут-ка оден в нас мав чоловік таке, поїхав на Сибір і запахв в конов'єта і передав своєму швагрови ...» [21].

Іван Вагилевич, описуючи світ уявлень бойків, зупинився на віруваннях у домашнього духа. Знаходимо інформацію про те, що домовик по смерті господаря, якщо новий господар його не приймає, творить різноманітні капості, і єдиним виходом є переставити житло деінде, а залишений напризволяще домовик переселяється на болото [28, с.127].

Від місцевої «непростої» жінки записано цікавий сюжет про передачу домовика разом з «нерозмінною» монетою:

«Він буде тобі помагати, а потім забере душу твою, мусиш ти грішно загинути... Та вже передаш другому. Даш грошей... От моєї невістци батько... був ковальом... Кував коня якомусь. Він мав те. Дав йому [ковалеві – прим. автора]

двадцять п'єтку. Пішов шось купувати, а двадцять п'єтка знову! Тай пішов знову... та й подумав собі... А в хаті тьоща його: «Іванцю би то вже того не було...». [Зять у відповідь – прим. автора]: «Де то маю діти?!». Прийшов знову той коня кувати, він каже: «На, чоловіче, – в морду влупив, влупив його – гроші забирай собі, я не хочу щоб то було...». Вони прибували [гроші – прим. автора] і прибували!» [22].

Локалізація домовика на Підгір'ї та на пограниччі з Бойківщиною звична – в хаті він замешкував горище – «стрих» [7], «під» [19; 33] — і відповідає загальноукраїнським уявленням [6, с.106]. Лише в одному випадку було зафіксовано цікаве свідчення про перебування домовика на дереві, але якщо перебування «нечистої сили» традиційно пов'язувалося з бузиною, вербою, осикою [4, с.467], або з плодовим деревом, переважно «дуплавим» [34, с.21], то в нашому випадку фіксуємо перебування домовика на дубі:

«Там дуб, такий грубезний дуб. І вони мали того злого Духа і той злий дух до того довів їх, вони його чимось обідали... і потому що він взяв – запалив. Вони пішли на весілля аж на нижній кінець... І нічо не вихопили, граминочки. А вони були на весілля, а він сидів на тім дубі і так свистав, не могу вам повісти, так сі тишив...» [26].

Стосовно личини, яку прибирає демон, то переважна частина респондентів або взагалі не може відповісти на це запитання, під тим приводом, що: «я його не бачив» чи «хто ж то бачив?» або стверджує, що: «хто небудь його не видів. Не то лиш той господар...» [12; 28, с.120; 4, с.469]. В такому разі не можемо не погодитися з міркуванням В.Галайчука про те, що відповіді першого типу буквально говорять саме про те, що ці люди не мали домовика, а відповідно, і бачити його не могли, і дійсно не можуть відповісти на наше запитання [4, с.469]. Зафіксовано також два свідчення про здатність домовика змінювати свою личину – «періначувавси»: на старого чоловіка, що курить файку, дитину, коня тощо [31]: «Він хотів був чоловік, хотів... шо він хотів тото перебирався...» [12].

Зафіксовано одиначне свідчення про домовика в личині kota:

«Мій дідо служив туво в сусіднім селі. А то село ...[не розбірливо] сі називає, тепер воно є за границею – Польша, а ми тут. То говорив шо він там служив. І їхали господарі до Перемишлі, і та каже до него: «Ти звари тому котови – він вигляд мав kota, – і ти, – каже, – звари тому котови чиру – такий смук, – шоби ти йому зварив чиру, але шоби ит йому не солив. Влиєш 'му там молока і винесеш 'му там на стрих їсти». Дідо каже: «А чо 'му не солити?». Вони поїхали, чоловік зо жінков до Перемишли, а дідо зварив ему чиру і посолив: «А шо то таке, господар казав не солити, а я пусоло!»». Самому інтересно шо то буде, вони йому сильно наказували би він не солив. А він такий збиточний, шустрий, каже: «А я пусоло!». Посолив, вистудив би сі не впік, той кіт. Каже [господар – прим. автора]: «Там є кіт на стриху, ти ему звари чиру, не соли і дай ему їсти». Кіт то з'їв і всю худобу за драбину пометав. Ну, питає [господар – прим. автора]: «Шо таке сталося худоба за драбинов?». Кіко там тої худоби було не снаю, ну може одна ну може дві корови, кіньми він поїхав. Приїжджає господар з Перемишлі, під свою ліску, во, під браму: «Ой, – каже, – синню, ти мені наробив, – зара поняв справу, – ти мені, – каже, – добре наробив, давав сти 'му їсти?». [Наймит – прим. автора]: «Та я не солив!». [Господар – прим. автора]: «Та яке не солив?». Тоди розпріг коні, чи там поставив з фіров коні, закликав токо кута, виліз з ним на вишку, стрих. Гладив, перепрошував, каже: «Мене не було

дома. Їсти тобі треба дати, – каже, – а наймит видиш що зробив, взяв пусулив...». Тоди той кіт пішов і ту худобу познамав...» [7].

Отримано також одичинче свідчення про появу домовика в постаті людини:

«Як хоронили одну жінку, сиділи на Псалтирі, прийшов такий довгий хлоп у капелюсі, обличчя не видно, а хазяйка [його господиня – прим. автора]: «Чого ти тут зайшов, би тебе тут не було...». То був нечистий [домовик – прим. автора]...» [27].

Цікаво, що уявлення про домовика в такому образі побутують не тільки в інших регіонах України, а й у східних слов'ян загалом [40, с.37]. Причому дослідники відзначають очевидність для інформаторів зв'язку kota з домовиком у силу схожості «звичок» та «вподобань» [4, с.461].

В одному лише разі нами було зафіксовано «домашнього духа» в личині вужа, що характерно для багатьох регіонів України, зокрема для Бойківщини [28, С. 120]:

«То ше вужі є, шо коло хати, майже коло кожної є вуж. Його не мож вбивати, бо худоба гине. Шось на худобу шкодит. Колись був багатир, вуж йому всьо давав, всьо господарство... Але ... [не розбірливо] він пішов в поле, лишив миску молока, в мисці би він поїв. Прийшов з поле, дивиця в вікно, а малий... вуж молоко б'є, а малий його по голові б'є, він вриваєтьса до хати і вужа вбиває, хоче вужа вбити, а вуж в вузеньку діру і хіба хвіст... Ну пішов... пішли пара волів в ліс, мав коні – коні пішли другов паров, хата згоріла... син вмер...Каже ... [не розбірливо]: «Слухай, ґаздо, як я піду туда ти мене вб'єш, бо я твого сина втруїв, а я не забув тобі бо ти мені хвіст урвав. Між нами вже добра не мож бути...». Так що вже хто має [того вужа – прим. автора] – вбегірає, би не вдарив не дай Бог...» [19].

У більшості слов'янських народів домовоа змія пов'язується або з душею одного з предків, який мешкав у цьому домі, або з душею одного з теперішніх мешканців. Звідси походить категорична заборона вбивати таку змію, оскільки це потягне за собою збідніння господарства чи смерть когось із домочадців [40, с.40].

Стосовно функцій «домашнього духа», то всі опитані свідчать про те, що він допомагав по господарству і примножував багатство. Також, згідно з уявленнями, він охороняв господарство від грабіжників [32]. Наприклад, міг зловити злодія і тримати до самого ранку, поки сам господар не просив домовика його відпустити[31]. Або зафіксовано таке:

«А десь йшли красти, навіть з нашого села мужчини. Туво в сусіднім селі, а той ховане пильнує господарку, господар ліг та й спит. Шо вони вилізли на паркан, хочут скокнути на пудвір'є, а він [хованець – прим. автора] стукає в вікно: «Міхале вставай, бо маєш гості!». Каже [господар – прим. автора]: «Шляк трафіт!». Вони сі [злодії – прим. автора] мусіли відсуніти бо кличе 'го. Чекали ще пару мінут, лізут ше: «Міхале вставай, бо маєш гості!». Той хованец не дав злодіям піти до того господаря...» [7].

Або таке свідчення:

«На присаді жив слуга...То казали шо той господар погнав худобу пасти... А він [слуга – прим. автора] прийшов та й пішов до комори й шось тамка брав, а його їмילו за руки та й каже: «Не вбирай на караван». Напевне щоб він не брав бринзю. А там була така сира шо робили і він троха хотів узети на таріль, а його їмילו...» [20].

Годували його традиційно несоленою стравою, яку залишали на сходах, які вели на «стрих» [9], чи безпосередньо на «поді». Лишень в одному випадку було зафіксовано, що їв він не на горіщі, а коло стайні:

Зафіксовано і більш розгорнуте свідчення про це:

«В нас такий чоловік був що мав тоту біду. Йому носило всьо. В курки зносок чорної він бере під паху і носить дев'ять діб... Коли він з нього вилізе він [питає – прим. автора] питає: «Шо ти хоч?». Він [господар – прим. автора]: «Дай мені то, то...». Він каже: «Дай мені душу свою.». І дає йому [взамін – прим. автора] всі багатства дає. А потому як вмер, то не могли поховати. Ми в труну – а його не мож в труну поставити! Якось поставили, забили, а в ямі відбилася труна і він вернувсі...» [19].

Підсумовуючи, можемо ствердити, що на бойківсько-підгір'янському пограниччі, як і на решті території України, зафіксовано добре збережений комплекс уявлень, пов'язаних із домовиком, якого тут називали «годованець», «хованець». Можемо також говорити про незначні відмінності між уявленнями про «домашнього духа», які побутують на Бойківщині та Підгір'ї і, звісно, на їхньому пограниччі. Єдиною відмінністю є майже повна відсутність вірувань про домовика в личині змії, які зафіксовано на Бойківщині. Імовірно, це пов'язано із назагал гіршим станом збереження пласту традиційної культури на значною мірою урбанізованому Підгір'ї. Хочемо відзначити, що у пласті вірувань, пов'язаних з домовиком, багато проявів культури предків, що взагалі притаманне українцям. Таким чином, на прикладі досліджуваного нами пограниччя бачимо ще один доказ однотипності, стабільності та стійкості східнослов'янських повір'їв про домовика.

1. Вагилевич І. Бойки, русько-слов'янський люд в Галичині / Передм. та переклад з пол. Р.Кирчівка // Жовтень. – 1978. – № 12. – С. 117–130.
2. Виноградова Л.Н. Региональные особенности полесских поверий о домовом // Славянский и балканский фольклор. Этнолингвистическое изучение Полесья. – М.: Индрик, 1995. – С. 142–152.
3. Галайчук В. «Взаємини» людини та домовика у віруваннях українців Полісся // Вісник Львівського університету. – Львів, 2003. – Вип. 38. – С. 568–584. – (Серія історична).
4. Галайчук В. Уявлення про домашніх духів у селі Пороги Богородчанського району Івано-Франківської області (за польовими матеріалами) // Вісник Львівського університету. – Львів, 2005. – Вип. 39–40. – С. 456–485. – (Серія історична).
5. Галайчук В. Міфологічні уявлення про рослини // Етногенез та етнічна історія населення українських Карпат. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2006. – Т. 2 Етнологія та мистецтвознавство. – С. 590–589.
6. Гнатюк В. Нарис української міфології. – Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2000. – 264 с.
7. Записано 29.08.04 р., в с. Колодниця, Стрийського р-ну, Львівської обл., від Сулик Мирослави Федорівни, 1933 р. народж.; Мельнич Ярослави Юріївни, 1928 р. народж.; Когут Анни Трохимівни, 1922 р. народж.
8. Зап 30.08.04 р., в с. Монастирець, Стрийського р-ну, Львівської обл., від Олексишин Ірини Василівни, 1925 р. народж.
9. Зап 30.08.04 р., в с. Монастирець, Стрийського р-ну, Львівської обл., від Морозко Ярослави Василівни, 1928 р. народж.
10. Зап. 06.07.05. р., в с. Підмостичі, Старосамбірського р-ну, Львівської обл., від Лучишина Івана Івановича, 1923 р. народж.; від Лучишин Олени Семенівни, 1931 р. народж.
11. Зап. 09.07.05 р., в с. Боршевичі, Старосамбірського р-ну, Львівської обл., від Мацалак Марії Петрівни, 1932 р. народж.

12. Зап. 22.07.06 р., в с. Корчин, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Богенчука Івана Васильовича, 1927 р.народж.
13. Зап. 09.07.07 р. в с. Торчиновичі, Старосамбірського р-ну, Львівської обл., від Дашко Ярослава Васильовича, 1928 р. народж.; від Дашко Ярослави Іванівни, 1931 р. народж.
14. Зап. 09.07.07 р., в с. Торчиновичі, Старосамбірського р-ну, Львівської обл., від Косик Катерини Петрівни, 1924 р. народж., уродженки с.Стрільбичі, Старосамбірського р-ну, Львівської обл.
15. Зап. 15.07.05 р. в с. Дроздовичі, Старосамбірського р-ну, Львівської обл., від Романа Ярослава Івановича, 1935 р. народж.
16. Зап. 04.08.07 р., в с. Плоске, Старосамбірського р-ну, Львівської обл., від Стахівської Катерини Дмитрівни, 1944 р.народж.; Луць Катерини Василівни, 1923 р.народж.; Верхівської Параскеви Василівни, 1935 р.народж.
17. Зап. 09.07.08 р., в с. Підгородці, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Жовніра Степана Михайловича, 1929 р.народж.
18. Зап. 09.07.08 р., в с. Підгородці, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Богенчук Юлії Пилипівни, 1927 р.народж.
19. Зап. 10.07.08 р., в с. Підгородці, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Джуфер Марії Євстахіївни, 1932 р.народж.
20. Зап. 10.07.08 р., в с. Підгородці, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Шисак Антоніни Андріївни, 1921 р.народж.
21. Зап. 10.07.08 р., в с. Підгородці, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Дорошевич Марії Василівни, 1925 р.народж.
22. Зап. 13.07.08 р., в с. Ямельниця, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Молодян Марії Іванівни, 1928 р.народж.
23. Зап. 13.07.08 р., в с. Ямельниця, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Лях Катерини Іванівни, 1925 р.народж.
24. Зап. 14.07.08 р., в с. Корчин, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Меленчук Марії Павлівни, 1937 р.народж.; Меленчук Назарії Григорівни, 1927 р.народж.
25. Зап. 15.07.08 р., в с. Урич, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Луцького Омеляна Ярославовича, 1934 р.народж.
26. Зап. 15.07.08 р., в с.Урич, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Ярош Марії Миколаївни, 1928 р.народж.
27. Зап. 04.07.09 р., в с. Нижня Стинава, Стрийського р-ну, Львівської обл., від Яворів Стефанії Матвіївни, 1926 р.народж.
28. Зап. 04.07.09 р., в с. Нижня Стинава, Стрийського р-ну, Львівської обл., від Конопки Петра Івановича, 1931р.народж.; Конопки Ольги Данилівни, 1933 р.народж.
29. Зап. 28.07.09 р., в с. Сторона, Дрогобицького р-ну, Львівської обл., від Думича Василя Йосиповича, 1930р.народж.; Думич Ярослави Кузьмівни, 1937 р.народж.
30. Зап. 29.07.09 р., в с. Підбуж, Дрогобицького р-ну, Львівської обл., від Кугівчака Йосипа Олексійовича, 1927 р.народж.
31. Зап. 04.08.09 р., в с. Орів, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Кушніра Михайла Семеновича, 1941 р.народж.; Романського Миколи Олексійовича, 1924 р.народж.
32. Зап. 04.08.09 р., в с. Орів, Сколівського р-ну, Львівської обл., від Якуба Василя Павловича, 1925 р.народж.
33. Зап. 10.08.09 р., в с. Лоп'янка, Рожнятівського р-ну, Івано-Франківської обл., від Кузьми Степана Івановича, 1924 р.народж.
34. Зубрицький М. Селянські будинки у Мшанці, Старосамбірського повіту // Матеріали до української етнології. – Львів, 1900. – Т. 11. – С. 1–21.

35. Иванов П. Народные рассказы о домовых, л-ших, водяных и русалках (Материалы для характеристики міросозерцання крестьянского населения Купянского у-зда). – Харьков, 1893. – 52 с.
36. Кирчів Р. Демонологія // Мала енциклопедія українського народознавства / За редакцією чл.-кор. НАН України, д-ра іст. наук, проф. С.Павлюка. – Львів: Ін-т народознавства НАНУ, 2007. – С. 144–145.
37. Левкиевская Е. Е. Домовой // Славянские древности: Этнолингвистический словарь / под ред. Н.И.Толстого. – Москва: Международные отношения, 1995. – Т. 2. Д–К. – С. 121–124.
38. Левкович Н. Домовик («годованець») у демонологічних уявленнях бойків Сколівщини // Матеріали наукової конференції студентів історичного факультету 2004 р. – Львів, 2005. – С. 117–123.
39. Лепкій Д. Людови в-ровання про птахи // Зоря: письмо літературно-наукове для рускихь родинь. – Львів. – 1885. – № 9. – С. 108.
40. Никитина А.В. Русская демонология. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2008. – 400 с.
41. Онищук А. Матеріяли до гуцульської демонології. Записав у Зелениці, Надвірнянського повіта, 1907–1908р. // Матеріяли до українсько-руської етнології. – Львів, 1909. – Т. 2. – Ч. 2. – С. 1–139.
42. Франко І. Людові вірування на Підгір'ю // Етнографічний збірник. – Львів, 1898. – Т. 5. – С. 160–218.

* На жаль, нам не вдалося зафіксувати етіологічних легенд про походження домовика, які записували дослідники в минулому. Наприклад, легенда про те, що, коли Господь скинув грішних ангелів на землю, вони так стрімко падали, що впали на дахи будинків, у ліси, у воду і там і залишались. Котрі впали в лісову гущавину, ставали лісовиками, у воду – водяниками, на будинки – домовиками [Іванов П. Народные рассказы о домовых, лѣших, водяных и русалках (Материалы для характеристики міросозерцання крестьянского населения Купянского уѣзда). – Харьков, 1893. – С. 5].

SUMMARY

About beliefs of «brownie» of Ukrainians (based on field material from the Bojkivshchyna-Pidhirja frontier).

An important part of a Ukrainian demonological beliefs and representations related with housing is belief in the “brownie” or “home spirit” or as it called on the surveyed territory - godovantsi “,” hovantsya”. These conceptions are characterized by considerable firmness, uniformity and stability. The paper has consistently consider the local names “brownie”, his visage, location, acquirement ways and means to get rid of it, functions and rules of the demon. Studies of beliefs associated with this demon is particularly interesting in view of their appearance in the cult of ancestors, which opens new perspectives to shed light on some outstanding questions with the construction rites.

Key words: traditional culture, spiritual cultural culture, demonology, ritual.